

УДК 336.71

Депозитна політика комерційних банків та її реалізація на регіональному рівні

Хромушина Л.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Сумського національного аграрного університету

У статті наведено характеристику поточного стану банківської системи України щодо формування депозитних ресурсів. Визначено сучасні критерії та характеристики депозитної політики комерційних банків під час формування депозитних ресурсів. Наведені основні показники регіонального соціально-економічного розвитку на прикладі Сумської області, надана їх оцінка з позиції потенційних можливостей формування заощаджень та їх залучення на депозити.

Ключові слова: комерційний банк, депозитна політика, депозитні ресурси, заощадження, регіональний розвиток.

Хромушина Л.А. ДЕПОЗИТНАЯ ПОЛИТИКА КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

В статье приведена характеристика текущего состояния банковской системы Украины по формированию депозитных ресурсов. Определены современные критерии и характеристики депозитной политики коммерческих банков при формировании депозитных ресурсов. Приведены основные показатели регионального социально-экономического развития на примере Сумской области, дана их оценка с позиции потенциальных возможностей формирования сбережений и их привлечения на депозиты.

Ключевые слова: коммерческий банк, депозитная политика, депозитные ресурсы, сбережения, региональное развитие.

Khromushyna L.A. DEPOSIT POLICY OF COMMERCIAL BANKS AND ITS IMPLEMENTATION AT THE REGIONAL LEVEL

The article describes the current state of the banking system of Ukraine in the formation of deposit resources. The modern criteria and characteristics of the deposit policy of commercial banks in the formation of deposit resources are determined. The main indicators of regional social and economic development are given on the example of the Sumy region, their assessment is given from the perspective of potential opportunities for the formation of savings and their attraction to deposits.

Keywords: commercial bank, deposit policy, deposit resources, savings, regional development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний економічний розвиток країни супроводжується системними кризовими явищами. За таких умов до управління банківським бізнесом висуваються нові вимоги, які передбачають зосередження більшої уваги на процеси залучення та розміщення банківських ресурсів. Банківський менеджмент охоплює діяльність щодо розроблення та реалізації ефективною та дієвою депозитної політики. Депозитна політика сприяє процесу залучення грошових коштів, дає змогу запобігти дисбалансам у процесі їх розміщення та використання, невідповідності термінів залучення та використання банківських ресурсів. Водночас під час формування депозитної політики необхідно передбачати можливості її модифікації та адаптації з метою урахування особливостей соціально-економічного розвитку областей та регіонів під час реалізації такої політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань, пов'язаних із розробленням, реалізацією депозитної політики, формуванням ресурсної бази комерційних банків присвячено значну кількість наукових розробок багатьох дослідників: Л.Г. Бригінської [1], Н.І. Волкової [2], Ю.В. Жежерун [3], Ж.М. Довгань [4], М.В. Ігнатишина [5], В.В. Коваленко [6] та багато інших.

Віддаючи належне наявним науковим дослідженням у сфері банківського менеджменту, слід наголосити на недостатній розробленості питань депозитної політики щодо управління формуванням ресурсної бази комерційних банків на рівні регіональних структурних підрозділів (філій), що зумовлює необхідність подальшого дослідження в контексті сучасних тенденцій розвитку банківської системи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення сучас-

них аспектів депозитної політики комерційних банків за її реалізації на регіональному рівні.

Для проведення дослідження необхідно вирішити такі завдання:

1) охарактеризувати поточний стан банківської системи щодо формування ресурсної бази за рахунок депозитних ресурсів;

2) визначити сучасні критерії та характеристики депозитної політики комерційних банків;

3) узагальнити та оцінити основні показники регіонального соціально-економічного розвитку (на прикладі Сумської обл.), що визначають потенційні можливості суб'єктів до формування заощаджень та відкриття депозитних вкладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними, оприлюдненими на офіційному сайті НБУ, з початку кризового 2014 р. і на кінець жовтня 2016 р. до Фонду гарантування вкладів було передано близько 80 неплатоспроможних банків. Зокрема, протягом 2016 р. 17 комерційних банків отримали статус неплатоспроможних, 4 банки були ліквідовані за рішенням засновників. Загалом за період 2014–2016 рр. було ліквідовано 82 банки, як вітчизняні, так і з участю іноземного капіталу [7].

Депозитні строкові вклади фізичних осіб є найбільш поширеними і відіграють визначальну роль у структурі банківських зобов'язань. У період 2014–2015 рр. у банківській системі України склалася стійка тенденція до важко контрольованого відпливу депозитів, що було зумовлено негативними політичними та макроекономічними проявами. Зокрема, заданими НБУ загальний обсяг депозитів фізичних осіб станом на 1.01.2014 р. становив 437 181 млн. грн., на 1.01.2015 р. – 412 264 млн. грн. (зменшення на 24 917 млн. грн. або на 5,7% проти 1.01.2014 р.); на 1.01.2016 р. – 394 872 млн. грн. (зменшення на 17 392 млн. грн., або на 4,2% проти 1.01.2015 р.) [7].

В останні два роки відбувається поступове відновлення банківського сектору. Незначні темпи економічного зростання, контрольована та помірна інфляція, незначна волатильність обмінного курсу сприяли відновленню та поступовому збільшенню попиту населення та представників бізнесу на банківські депозитні послуги. Протягом 2016–2017 рр. ситуація змінилася у бік збільшення обсягів депозитних вкладів [7].

В умовах нинішньої економічної невизначеності, зростання цін на ринку продуктів харчування, тарифів на комунальні послуги кількість потенційних вкладників зменшилася. До того ж, у власників заощаджень досі

ще є доволі стійка недовіра як до окремих банків, так і до банківської системи загалом. Власники вільних коштів із певною і небезпідставною осторогою розглядають можливість та доцільність розміщення своїх заощаджень на банківських депозитах. Прийняття того чи іншого рішення щодо розпорядження своїми заощадженнями ґрунтується як на фінансовій обізнаності окремо взятої особи, так і на інформації, яка надходить із різних джерел: починаючи з офіційного сайту НБУ, закінчуючи засобами мас-медіа. Загалом усе це впливає на формування критичного ставлення, рівня довіри, потреб, уподобань, індивідуальних думок тощо.

Процес залучення грошових коштів населення та суб'єктів економічної діяльності на депозити, як правило, залежить від ініціативи самого вкладника, який самостійно визначає частину своїх коштів, яка спрямовується на заощадження. З огляду на це, важливу роль у процесі реалізації депозитної політики відіграють заходи впливу на економічну поведінку потенційних вкладників. Основою економічної поведінки потенційного вкладника, безумовно, є психологічна довіра як до банківської системи, так і до національної грошової одиниці. Крім того, вкладники, особливо фізичні особи, відкриваючи строковий рахунок у банку, ставлять за мету як отримання доходів від вкладу, так і збереження вартості грошей з позиції їх купівельної спроможності. Тобто строкові депозити мають приносити не тільки дохід власникам, а й бути більшими за витрати, що спричиняє інфляція. Оскільки рівень інфляції не завжди можна достовірно прогнозувати, то комерційні банки більше орієнтуються на рівень облікової ставки НБУ, яка визначається з урахуванням очікуваного рівня інфляції.

Депозитна політика за сучасною банківською методологією є поєднанням стратегії та тактики під час формування ресурсної бази за рахунок залучення оптимального обсягу грошових коштів шляхом продажу депозитних продуктів. При цьому основними завданнями є підтримка достатнього рівня ліквідності, доходності та ризику, а також формування конкурентних переваг. Отже, сучасна депозитна політика комерційних банків є ключовим фактором формування і розвитку ресурсної бази банківських установ та потребує системного і постійного удосконалення.

Реалізація депозитної політики банківської установи має здійснюватися з дотриманням певних принципів, які узагальнено можна

подати як загальні та специфічні. Загальними є такі принципи: комплексного підходу, наукової обґрунтованості, оптимальності та ефективності, єдності складових елементів депозитної політики. Специфічними принципами депозитної політики є: забезпечення оптимальності витрат, безпека здійснення депозитних операцій, надійності. Ці принципи є обов'язковими до виконання, оскільки банківська установа, акумулюючи тимчасово вільні грошові кошти та розміщуючи їх у подальшому, ставить за мету отримати дохід не будь-якою ціною, а враховуючи реальні умови, кон'юнктуру на грошовому ринку, макроекономічні чинники. Слідування зазначеним принципам сприяє формуванню стратегії та тактики банківської установи щодо організації та здійснення депозитних операцій, досягненню ефективності та оптимізації депозитної політики.

Оптимальність депозитної політики банківської установи визначається такими загальноприйнятими критеріями, як:

- взаємозв'язок депозитних, кредитних та інших операцій, що дає змогу підтримувати стабільну фінансову стійкість;
- здійснення диверсифікації банківських ресурсів задля мінімізації банківського ризику;
- сегментація депозитного портфеля у розрізі клієнтів, послуг та ринків;
- клієнтоорієнтований підхід до різних груп клієнтів;
- забезпечення конкурентоспроможності депозитних продуктів.

Основними характерними рисами сучасної депозитної політики комерційних банків є:

- 1) тісний зв'язок депозитної політики з кредитною політикою через узгодження параметрів депозитних і кредитних операцій (за термінами, розмірами, процентними ставками);
- 2) відображення стратегії та тактики комерційного банку через депозитну політику під час залучення коштів клієнтів на депозитні рахунки та здійснення позик у визначеному їх раціональному та ефективному співвідношенні;
- 3) депозитна політика впливає на забезпечення ліквідності банку під час прийняття рішень щодо запозичення коштів на міжбанківському ринку та в Національному банку України;
- 4) під час реалізації депозитної політики відбувається презентація широкого асортименту депозитних послуг високого рівня якості, при цьому використовуються різні форми та методи залучення коштів (ключову роль у цьому відіграють строкові депозити,

які є найбільш прогнозованими та найменш ризикованими);

5) ефективність депозитної політики банку визначає стійкість його ресурсної бази, а також конкурентні можливості банківської установи на ринку фінансових послуг.

Для сучасного вкладника під час прийняття рішення про розміщення заощаджень значення мають такі фактори, як рівень процентної ставки, асортимент депозитних продуктів, мережа установ і рівень сервісу. Але вкладникам слід усвідомлювати, що, як правило, маловідомі банки з меншим рівнем надійності пропонують вищі ставки порівняно з банками-лідерами. У свою чергу, визначення оптимального рівня депозитної ставки для банків є складним завданням, яке вирішується кожним банком самостійно з урахуванням ринкової кон'юнктури, потреб та можливостей. Низький рівень процентної ставки породжує відтік депозитів з банку, як наслідок – скорочення активних операцій та зниження прибутковості. Навпаки, завищена депозитна ставка зумовлює підвищення відсоткових виплат та зменшення маржі і також може привести до зниження рівня прибутковості.

Під час формування та удосконаленні депозитної політики заслуговує на увагу управління депозитним ризиком банку, який за сучасною нормативною регламентацією депозитних операцій найбільше генерується під час відкриття депозитів до запитання. Це пов'язано з тим, що власник депозиту до запитання має право у будь-який час зняти кошти для обслуговування поточних платежів, що зумовлює потребу банку мати завжди високоліквідні активи.

Якщо розглядати діяльність регіональних представництв комерційних банків, тобто на рівні філій, то депозитна політика, на наш погляд, має враховувати соціально-економічні аспекти розвитку конкретного регіону. Тобто ми виходимо з того, що розроблення депозитної політики відбувається на вищому рівні управління системи банку, а безпосередня її реалізація забезпечується на рівні його структурних підрозділів. Тому й ефективність реалізації депозитної політики залежатиме від того, наскільки враховані регіональні особливості такої реалізації.

За даними офіційного сайту Головного управління статистики у Сумській області, рівень споживчих цін у Сумській області у грудні 2017 р. становив 114,99%, тоді як у грудні 2016 р. – 113,0%. Найбільше зростання цін відбулося на продукти харчування. При-

ріст споживчих цін по області за січень-листопад 2017 р. становив 13,6% за середнього по Україні показника 13,7%. Водночас із листопада до грудня 2017 р. приріст споживчих цін по Сумській області становив 1,5% за середньому показника по Україні 1,0%. Тобто за цим критерієм у рейтингу областей Сумська область посідає передостаннє місце, найбільше значення має тільки Донецька область (1,8%) [8]. На нашу думку, такі особливості не впливатимуть позитивно на потенціальні можливості формування заощаджень населення, які б можна було трансформувати у депозити.

Крім того, рівень середньої зарплати в Сумській області є невисоким порівняно з середніми значеннями по країні. Зокрема, середньомісячна заробітна плата за січень-вересень 2017 р. становить по області 5736 грн., тоді як по Україні – 6847 грн. Реальний наявний дохід відповідного періоду до попереднього року становить: 2014 р. – 90,3%, 2015 р. – 82,1%, 2016 р. – 100,1% [8].

Тобто можна дійти висновку, що населення Сумської області має невисокі показники доходів населення за одночасно високого рівня цін. Тобто висока вартість життя за відносно невисоких доходів населення чинить стримуючий вплив на можливості формування заощаджень та, відповідно, на формування ресурсної бази на рівні регіональних банківських установ.

Також вважаємо за доцільне звернути увагу на економічні показники діяльності економічних суб'єктів, вільні кошти яких також можуть бути трансформовані у депозити. Зокрема, у Сумській області кількість підприємств станом на кінець 2016 р. становила 5287, тоді як у 2014 р. – 5819 (має місце зменшення кількості на 9,14%). Зазначимо, що станом на кінець 2016 р. великих підприємств – 6, середніх – 365, малих – 4916 одиниць. За видами економічної діяльності найбільшу кількість – 1048 одиниць – становлять підприємства сіль-

ського, лісового та рибного господарства, на другому місці за кількістю (1322) – підприємства оптової торгівлі, ремонту автотранспорту, на третьому місці – промисловість (784 одиниці). Отже, Сумська область є більш аграрним регіоном за кількістю підприємств, хоча разом з цим 5 із 6 великих підприємств області є промисловими. Станом на кінець 2016 р. кількість підприємств, які отримали прибуток, становить 74,3% від загальної кількості (25,7% – збиткові) [8].

Отже, підводячи підсумки, зазначимо, що Сумська область знаходиться за показниками соціально-економічного розвитку на середніх позиціях по країні, а за деякими навіть відстає від них. Ці особливості впливають на фінансову активність потенційних вкладників, і саме це зумовлює особливості реалізації депозитної політики банку на регіональному рівні.

Висновки з цього дослідження. Удосконалення депозитної політики як стратегії та тактики вітчизняних банків на ринку депозитних продуктів має бути спрямоване на формування пропозиції та розвиток тих банківських продуктів, які б мали реальний попит, були клієнтоорієнтованими, тобто враховували б індивідуальні потреби окремих груп клієнтів. Такий підхід вимагає розроблення і реалізації депозитної політики, яка б мала здатність до модифікацій та адаптації до конкретних умов та потреб клієнтів, враховуючи регіональні особливості соціально-економічного розвитку.

Оскільки цінові параметри депозитних продуктів, такі як термін вкладу, процентна ставка, умови нарахування і сплати процентів, мінімальна сума, умови поповнення та ін., є однаковими для всіх установ системи комерційного банку, то, на нашу думку, реалізацію депозитної політики на регіональному рівні доцільно і можливо здійснювати на основі удосконалення нецінових методів: рекламних акцій, підвищення рівня сервісу, зручності графіка роботи, місця розташування тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брыгинская Л.Г. Современные аспекты ресурсного обеспечения банковской деятельности в Украине. Инвестиції: практика та досвід. 2014. № 4. С. 135–138.
2. Волкова Н.І. Удосконалення управління залученими депозитними ресурсами банку. Економіка і організація управління. 2016. Випуск № 1 (21). С. 53–59.
3. Жежерун Ю.В. Особливості формування ресурсної бази банків в Україні. Вісник Університету банківської справи. 2015. № 3 (24). С. 32–37.
4. Довгань Ж.М. Удосконалення депозитної політики банківських установ. Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. 2015. № 23. С. 46–53.
5. Ігнатишин М.В. Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». 2017. Випуск 1 (7). С. 205–209. URL: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-34.pdf> (дата звернення 17.03.18).

6. Коваленко В.В. Депозитна політика банків України: реалії та розвиток на майбутнє. Електронне наук. фахове видання: Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 4. С. 834–837. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/177> (дата звернення 03.02.18).

7. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 10.02.18).

8. Головне управління статистики у Сумській області. URL: http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=30&article_id=5337 (дата звернення 15.03.18).

REFERENCES:

1. Bryginskaia L.G. (2014). *Sovremennye aspekty resursnogo obespecheniia bankovskoi deiatelnosti v Ukraine* [Modern aspects of resource support for banking in Ukraine]. *Investments: practice and experience*. no. 4. pp. 135–138.

2. Volkova N.I. (2016). *Udoskonalennia upravlinnia zaluchenymy depozytnymy resursamy banku* [Improvement of deposit policy of banking institutions]. *Economics and management organization*. no 1. pp. 53–59.

3. Zhezherun Yu.V. (2015). *Osoblyvosti formuvannia resursnoi bazy bankiv v Ukraini* [Features of the formation of the resource base of banks in Ukraine]. *Journal of the University of banking*. no. 3 (24). pp. 32–37.

4. Dovhan Zh.M. (2015). *Udoskonalennia depozytnoi polityky bankivskykh ustanov* [Improvement of deposit policy of banking institutions]. *Young science: a collection of scientific works of young scientists of TNEU*. no 23. pp. 46–53.

5. Ihnatyshyn M.V. (2017). *Resursna baza komertsii bankiv ta yii rol u mekhanizmi rozvytku bankivskoho biznesu* [Resource base of commercial banks and its role in the mechanism of development of banking business]. *Scientific herald of Mukachevo State University. Series "Economics"*. vol. 1 (7). pp. 205–209. Available at: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-34.pdf> (accessed 17 march 2018).

6. Kovalenko V.V. (2015). *Depozytna polityka bankiv Ukrainy: realii ta rozvytok na maibutnie* [Deposit policy of Ukrainian banks: realities and future development]. *Electronic sciences. professional edition: Global and national problems of the economy*. no. 4. pp. 834–837. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/177.pdf> (accessed 3 february 2018).

7. *Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy*. Natsionalnyi Bank Ukrainy [Main indicators of activity of Ukrainian banks. National Bank of Ukraine]. Available at: <http://www.bank.gov.ua> (accessed 10 february 2018).

8. *Holovne upravlinnia statystyky u Sumskii oblasti* [Department of Statistics in the Sumy region]. Available at: http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=30&article_id=5337 (accessed 15 march 2018).